

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<https://hdl.handle.net/2066/230885>

Please be advised that this information was generated on 2021-06-22 and may be subject to change.

Factsheet 2020-1

Scheidingen 2019

Gerechtelijke procedures en gesubsidieerde rechtsbijstand

Auteur: M. ter Voert

April 2020

Dit factsheet geeft cijfermatige ontwikkelingen met betrekking tot scheidingen over:

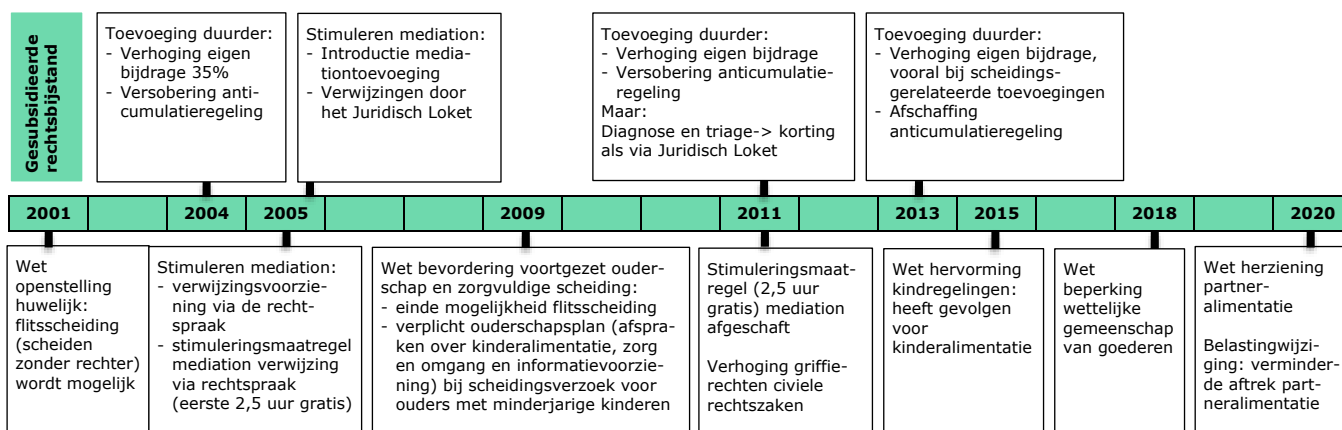
- het aantal scheidingen (met minderjarige kinderen);
- gerechtelijke procedures en verwijzingen naar mediation vanuit de rechtspraak;
- benoemingen van een bijzondere curator (artikel 1:250 BW);

- gezag- en omgangonderzoeken bij de Raad voor de Kinderbescherming;
- het gebruik van gesubsidieerde rechtsbijstand.

De ontwikkelingen worden geschetst over de periode 2001-2019. Soms zijn niet over deze hele periode gegevens beschikbaar en betreft de weergave een kortere periode.

In box 1 zijn op een tijdbalk enkele wijzigingen op het gebied van familierecht en gesubsidieerde rechtsbijstand weergegeven. Deze wijzigingen kunnen invloed hebben op de instroom van rechtszaken en het gebruik van gesubsidieerde rechtsbijstand.

Box 1 Enkele wijzigingen familierecht en gesubsidieerde rechtsbijstand

Samenvatting

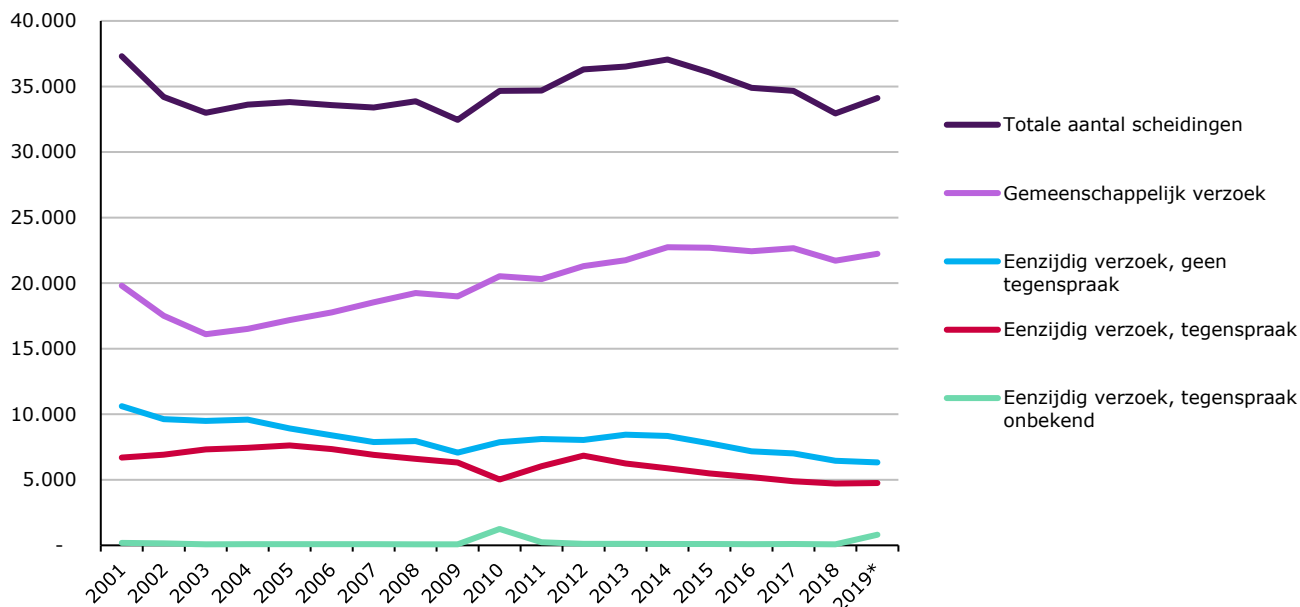
- In 2019 hebben rechters ongeveer 34.000 scheidingsprocedures afgehandeld; ruim 1.000 meer dan in 2018. Ongeveer 14% van die zaken was op tegenspraak. Bij 3.500 scheidingsverzoeken werden voorlopige voorzieningen aangevraagd; ongeveer evenveel als in 2018.
- In 2018 waren bij 16.700 echtscheidingen een of meer minderjarige kinderen betrokken; in totaal ging het om 30.200 kinderen (in 2017 32.800).
- De meeste scheidingsgerelateerde procedures laten een daling zien ten opzichte van 2018, behalve gezagszaken. Daar is sprake van een lichte stijging. Meer specifiek:
 - de daling van het aantal procedures over kinderalimentatie zet nog steeds door. In 2019 zijn ongeveer 5.900 zaken afgehandeld, waarvan 3.200 vaststellingsverzoeken en 2.700 wijzigingsverzoeken.
 - het aantal gezagszaken is met 100 zaken gestegen naar bijna 6.500 zaken in 2019;
 - het aantal zaken over het vaststellen/wijzigen van omgangsregelingen ligt met 2.600 zaken in 2019 op bijna hetzelfde niveau als in 2018. Kortgedingprocedures over de nakoming van omgangsregelingen zijn met ongeveer 100 zaken gedaald: in 2019 werden ruim 1.000 van deze procedures afgehandeld;
 - de dalende trend in het aantal rechtszaken over partneralimentatie zet nog steeds door; die daling betreft vooral wijzigingsverzoeken. In 2019 zijn ruim 900 rechtszaken over partneralimentatie afgehandeld.
- Het totale aantal hoger beroepsprocedures in scheidingsprocedures en scheidingsgerelateerde procedures (levensonderhoud, gezag en omgang, verdeling gemeenschap) is met 100 zaken gestegen en bedraagt in 2019 bijna 3.100 zaken.
- Het aantal familierechtzaken dat via de rechtspraak naar mediation is verwezen laat, na een stijging in 2018, nu weer een daling zien. In 2019 zijn bijna 1.700 zaken verwezen. Bij 58% van de afgeronde mediations is (gedeeltelijke) overeenstemming bereikt.
- De Raad voor de Kinderbescherming heeft in 2019 voor bijna 5.200 kinderen een Gezag- en Omgangsonderzoek uitgevoerd: 200 meer dan in 2018. In 2019 is het onderzoek bij 27% van de kinderen uitgebreid tot een beschermingsonderzoek en voor 20% is een ondertoezichtstelling (ots) gevraagd.
- Het totale aantal toevoegingen dat in 2019 is vastgesteld voor rechtsbijstand bij zaken rond scheidingen, alimentatie, omgang, gezag en boedel is ten opzichte van 2018 met 2.700 toevoegingen gedaald. Een deel van die daling betreft de mediantoevoegingen voor scheidingen en scheidingsgerelateerde zaken die met 1.000 zijn afgenomen (in 2019 ruim 15.000 mediantoevoegingen).

Aantal scheidingen

- In 2019 zijn ongeveer 34.000 scheidingsprocedures afgehandeld bij de rechtbank; ruim 1.000 meer dan in 2018 (zie figuur 1).
- In 2019 was 65% van de scheidingen op gemeenschappelijk verzoek, ongeveer 19% betrof een eenzijdig verzoek zonder tegenspraak en ongeveer 14% was op tegenspraak.¹
- In 2019 was de doorlooptijd van scheidingen op gemeenschappelijk verzoek bij de rechtbank gemiddeld 3 weken, van eenzijdige verzoeken zonder tegenspraak 10 weken en op tegenspraak 23 weken.
- Indien partners tijdens of voorafgaand aan een scheidingsprocedure het niet eens kunnen worden over bepaalde zaken, kan een voorlopige voorziening worden getroffen. De rechter neemt dan een (voorlopige) beslissing over die voorziening. Dit kan onder andere voor: het gebruik van de echtelijke woning, het beschikbaar stellen van goederen voor dagelijks gebruik, het toevertrouwen van de minderjarige kinderen aan een ouder, een regeling voor zorg- en opvoedingstaken en informatieverschaffing, de alimentatie voor de partner en de kinderen. Als een voorlopige voorziening wordt aangevraagd, is dat meestal een teken van een moeizaam scheidingsproces met conflicten. Het aantal verzoeken om voorlopige voorzieningen is tussen 2018 en 2019 vrijwel gelijk gebleven. In 2019 zijn ongeveer 3.500 verzoeken afgehandeld (zie figuur 2).
- Ten opzichte van 2017, is in 2018 zowel het aantal echtscheidingen met minderjarige kinderen als het aantal betrokken minderjarige kinderen bij een echtscheiding, weer iets afgenomen (zie figuur 3).

¹ Dit zijn voorlopige cijfers voor 2019. Bij bijna 800 zaken (2%) uit 2019 is 'al of niet tegenspraak' nog niet in het systeem geregistreerd.

Figuur 1 Aantal afgedane scheidingsprocedures naar aard van verzoek, eerste aanleg**

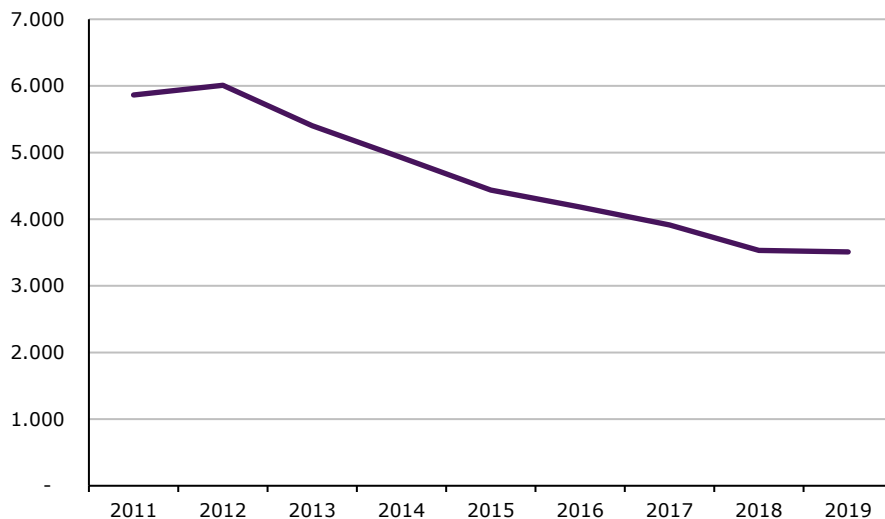

* Voorlopige cijfers voor wel of geen tegenspraak, omdat deze in de registratie nog niet altijd zijn geactualiseerd.

** Inclusief ontbindingen geregistreerd partnerschap

Bron: Onderzoeksdatabase Raad voor de rechtspraak, Datawarehouse Raad voor de rechtspraak, bewerking WODC

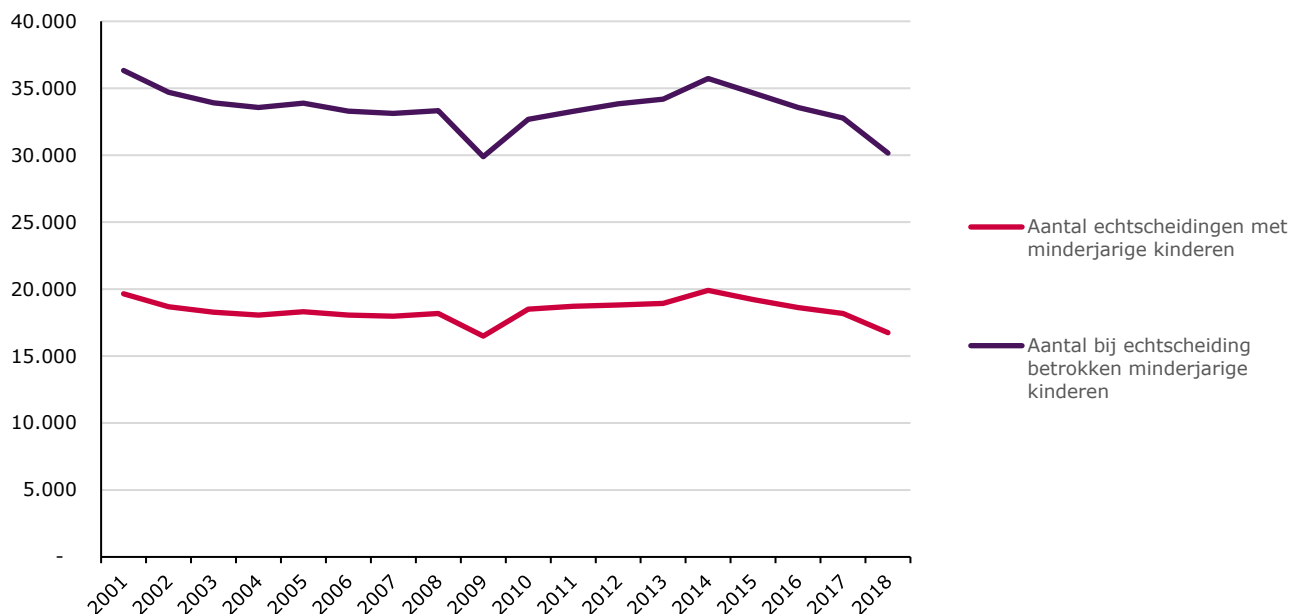
Figuur 2 Aantal afgehandelde verzoeken voor voorlopige voorzieningen

Bron: Onderzoeksdatabase Raad voor de rechtspraak, Datawarehouse Raad voor de rechtspraak

- In 2018 waren bij ruim 16.700 echtscheidingen een of meer minderjarige kinderen betrokken (in 2017 nog bijna 18.200). In totaal waren in 2018 bijna 30.200 kinderen bij een echtscheiding betrokken (in 2017 bijna 32.800). Bij 55% van alle echtscheidingen zijn een of meerdere kinderen betrokken.
- Over het jaar 2016 heeft het CBS berekend hoeveel relaties zijn geëindigd waarbij minderjarige kinderen zijn betrokken. Een relatie wordt als beëindigd beschouwd als partners niet meer op

Figuur 3 Aantal echtscheidingen met minderjarige kinderen en aantal betrokken minderjarige kinderen

Bron: CBS statline, cijfers over 2019 nog niet beschikbaar; opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/60060ned/table?fromstatweb

hetzelfde adres wonen.² In totaal zijn in 2016 bijna 50.000 stellen met minderjarige kinderen uit elkaar gegaan (27.000 huwelijken³ en 23.000 samenwonend) waarbij 86.000 minderjarige kinderen waren betrokken (50.000 uit een huwelijk en 36.000 uit een samenwoningrelatie).

Scheidingsgerelateerde procedures

In de figuren 4 tot en met 8 staat de ontwikkeling weergegeven van het aantal scheidingsgerelateerde procedures bij de rechtbanken. Figuur 9 gaat over procedures bij de gerechtshoven.

Kindgerelateerd

De kindgerelateerde procedures zijn in figuur 4 tot en met 6 weergegeven.

- Het aantal zaken over het vaststellen/wijzigen van omgangsregelingen ligt in 2019 op bijna 2.600;

bijna hetzelfde niveau als in 2018 (zie figuur 4). Procedures over de nakoming van omgangsregelingen zijn met ongeveer 100 zaken gedaald: in 2019 werden ruim 1.000 van deze procedures afgehandeld. Het aantal omgangszaken in verband met de Paspoortwet is ook iets gedaald. In 2019 waren er bijna 200 van dergelijke zaken.

- Het aantal gezagszaken is met ongeveer 100 zaken gestegen naar 6.500 zaken in 2019 (zie figuur 5).⁴ Vooral de categorie 'overige' is toegenomen en met 1.900 zaken de grootste. Het is mogelijk dat hier ook niet-scheidingsgerelateerde zaken tussen zitten.

De daling van het aantal procedures over kinderalimentatie zet nog steeds door (zie figuur 6). In 2019 zijn bijna 5.900 zaken afgehandeld, waarvan 3.200 vaststellingsverzoeken en 2.700 wijzigingsverzoeken. In totaal zijn er bijna 500 zaken minder dan in 2018.

² Echtparen/geregistreerd partners die (nog) niet formeel zijn gescheiden, maar wel de samenwoningrelatie beëindigen, worden beschouwd als geëindigde relaties; www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2019/24/beeindigde-relaties-en-minderjarige-kinderen-2015-2017.

³ Inclusief geregistreerde partners.

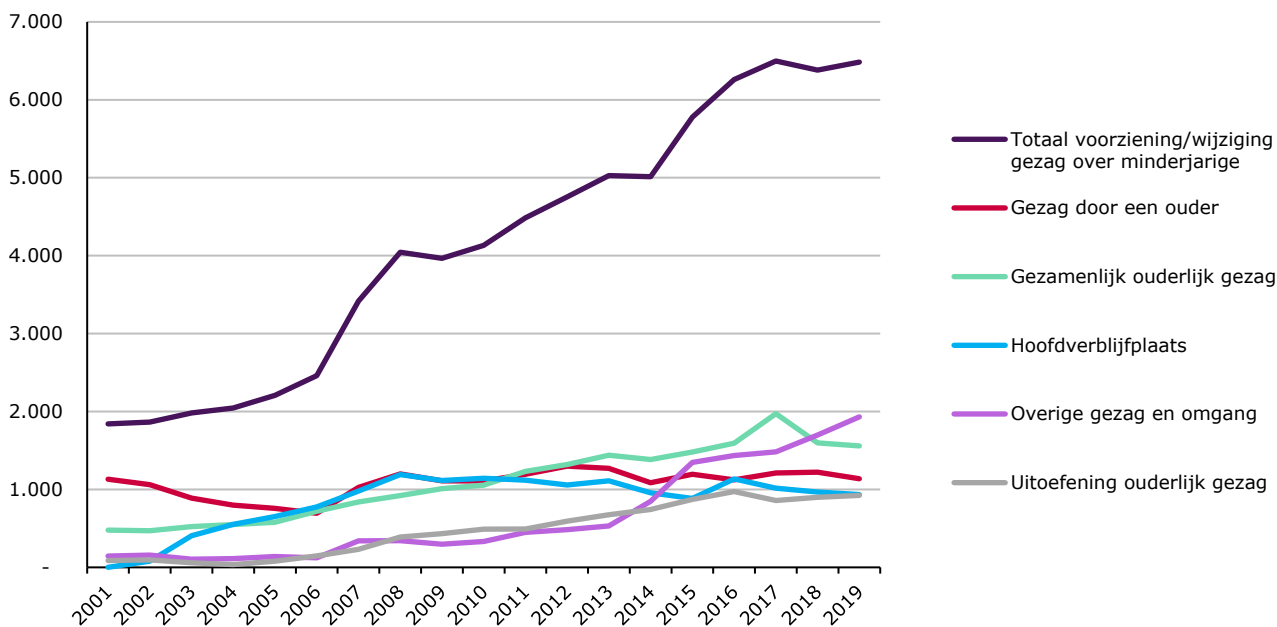
⁴ De trend van gezagszaken zien we niet terug bij de toevoegingen (figuur 15). Dit kan er op wijzen dat de procedures in figuur 5 niet-scheidingsgerelateerde gezagszaken bevatten. Toevoegingscode P040 is wel exclusief voor scheidingsgerelateerde zaken.

Figuur 4 Aantal afgehandelde gerechtelijke procedures omgangsregeling, nakoming omgangsregeling (kort geding) en omgangszaken i.v.m. Paspoortwet, eerste aanleg

Bron: Onderzoeksdatabase Raad voor de rechtspraak, Datawarehouse Raad voor de rechtspraak

Figuur 5 Aantal afgehandelde gerechtelijke procedures voorzieningen/wijzigingen gezag*, eerste aanleg

* Niet-scheidingsgerelateerde zaken (voogdij, gezag door derde, ontheffing/beeindiging/herstel ouderlijk gezag) zijn zo veel mogelijk weggefilterd. Stijging na 2006 waarschijnlijk doordat sinds 2007 gezagszaken van ex-samenwoners niet meer door de sector kanton maar door de sector civiel worden afgehandeld.

Bron: Onderzoeksdatabase Raad voor de rechtspraak, Datawarehouse Raad voor de rechtspraak

Figuur 6 Aantal afgehandelde gerechtelijke procedures kinderalimentatie, eerste aanleg

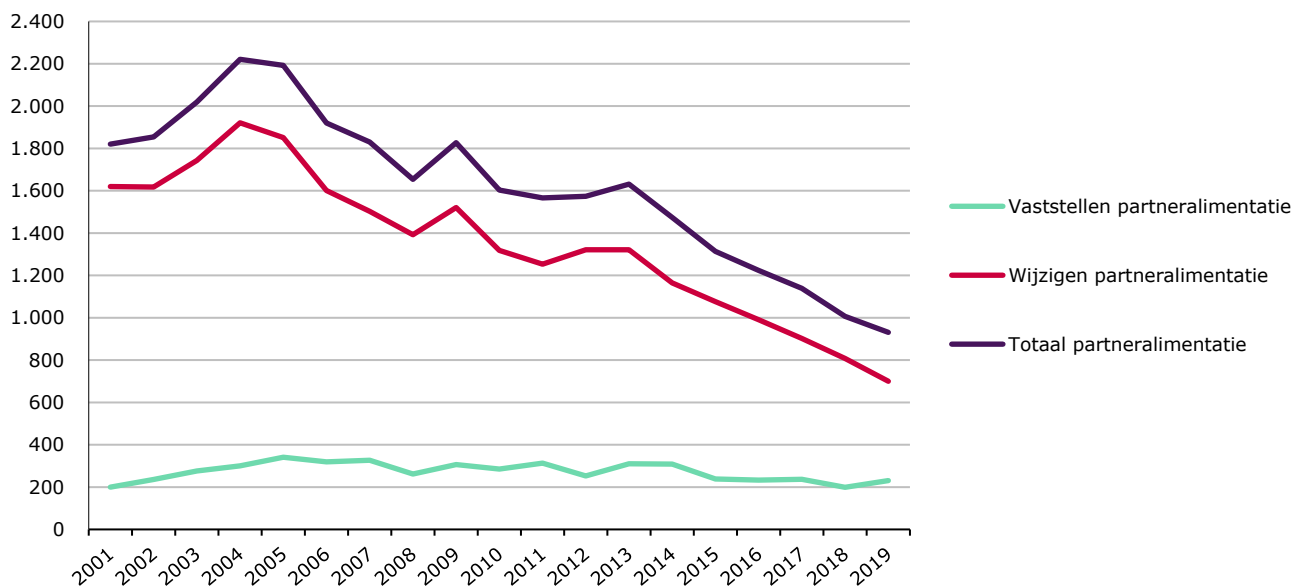

Bron: Onderzoeksdatabase Raad voor de rechtspraak, Datawarehouse Raad voor de rechtspraak

Partneralimentatie en verdeling gemeenschap

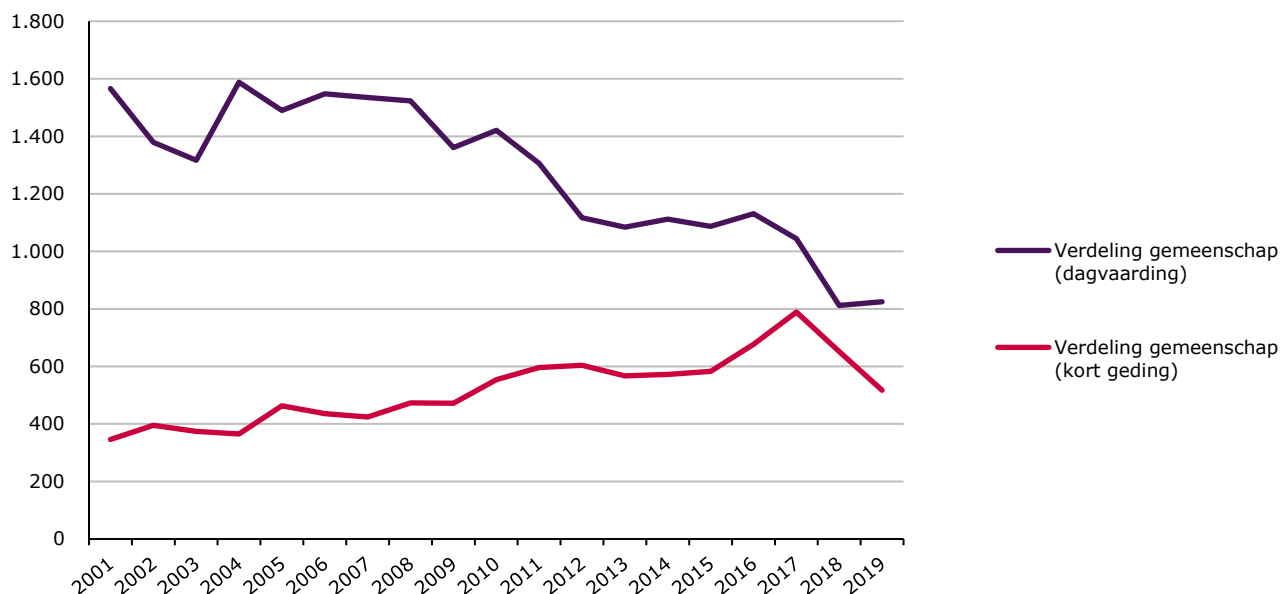
- Het aantal procedures over partneralimentatie is verder gedaald van 1.000 zaken in 2018 naar ruim 900 in 2019. De meeste zaken betreffen wijzigingsverzoeken (700 zaken; zie figuur 7).
- Het aantal dagvaardingen over boedelscheidingen is in 2019 (ruim 800 zaken) vrijwel hetzelfde als in 2018; zie figuur 8). Kortgedingprocedures over de verdeling van de boedel zijn gedaald van 650 in 2018 naar 520 zaken in 2019.

Figuur 7 Aantal afgehandelde gerechtelijke procedures partneralimentatie, eerste aanleg

Bron: Onderzoeksdatabase Raad voor de rechtspraak, Datawarehouse Raad voor de rechtspraak

Figuur 8 Aantal afgehandelde gerechtelijke procedures verdeling gemeenschap, eerste aanleg

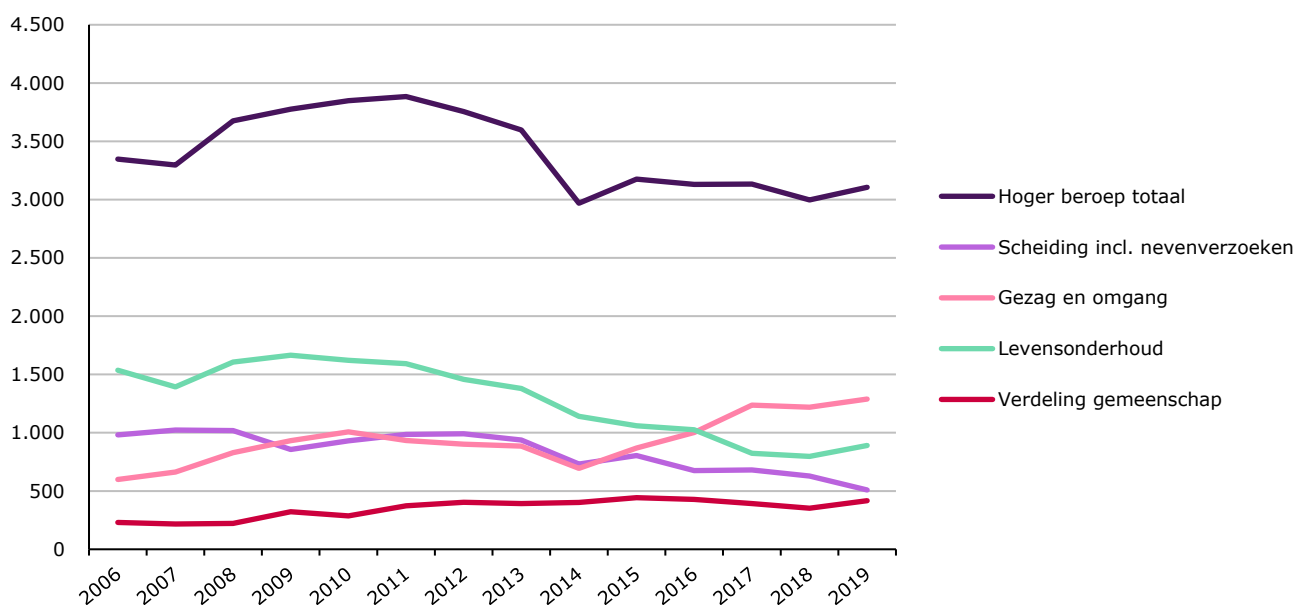
Bron: Onderzoeksdatabase Raad voor de rechtspraak, Datawarehouse Raad voor de rechtspraak

Hoger beroep

- Het aantal hoger beroepsprocedures is met 100 zaken gestegen ten opzichte van 2018 en bedraagt in 2019 3.100 zaken (zie figuur 9).
- De meeste hoger beroepsprocedures betreffen zaken over gezag en omgang (bijna 1.300 zaken)

en levensonderhoud (900 zaken), daarna volgen hoger beroepszaken over de scheidingsprocedure (meestal over nevenvoorzieningen; 500 zaken) en over de verdeling van de boedel (400 zaken).

Figuur 9 Aantal afgehandelde hoger beroepsprocedures scheidings(gerelateerde) zaken

Bron: Onderzoeksdatabase Raad voor de rechtspraak, Datawarehouse Raad voor de rechtspraak

Verwijzingen naar mediation

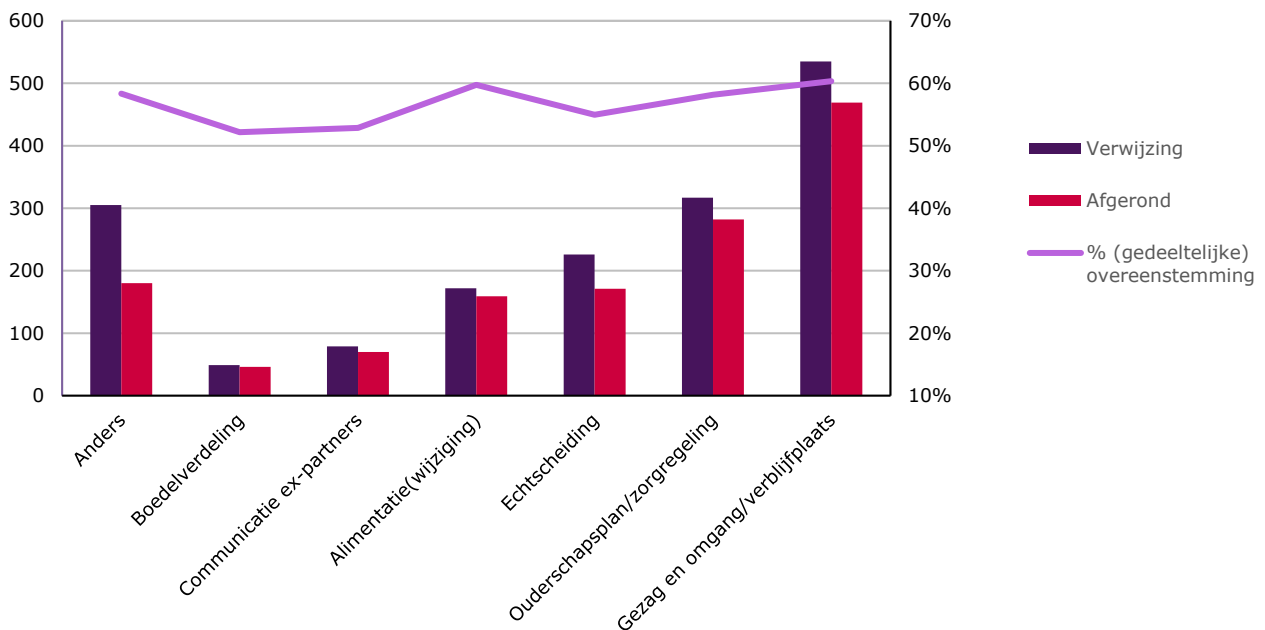
- Het aantal familiezaken dat door de rechtspraak naar mediation is verwezen en dat vervolgens is gestart en afgerond, is tussen 2018 en 2019 gedaald. In 2019 waren er bijna 1.700 verwijzingen, 1.400 gestarte mediations en bijna 1.400 afgeronde mediations (zie figuur 10).
- De meeste mediationzaken hebben betrekking op afspraken rond gezag en omgang, gevolgd door het opstellen van een ouderschapsplan (zie figuur 11).
- Het percentage afgeronde mediations dat is geëindigd met gehele of gedeeltelijke overeenstemming is in vergelijking met 2018 gelijk gebleven: 58% (zie figuur 10).

Figuur 10 Verwijzingen naar mediation binnen familierecht bij de rechtspraak

Bron: Jaarverslag rechtspraak, Raad voor de rechtspraak

Figuur 11 Verwijzingen naar mediation naar type familierechtzaak bij de rechtspraak in 2019

Bron: Raad voor de rechtspraak

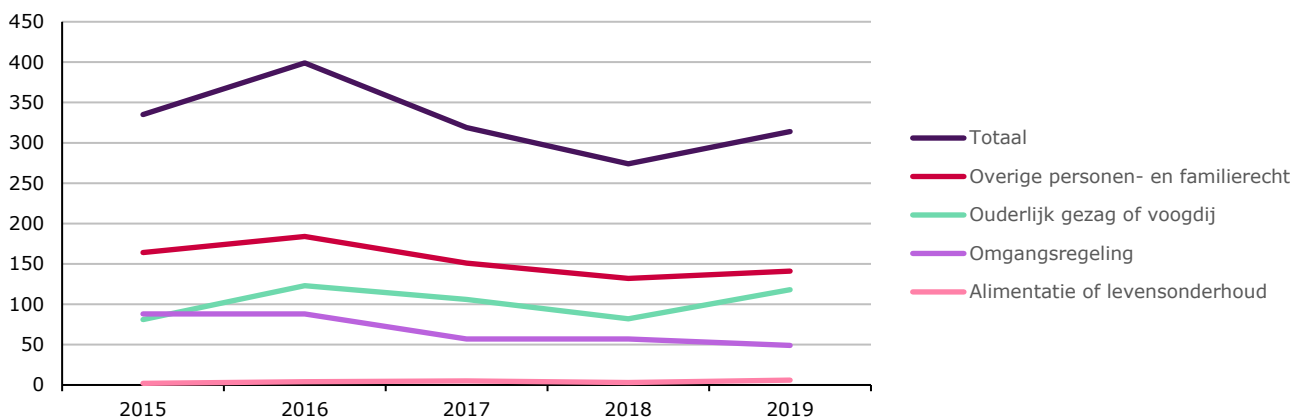
Benoeming bijzondere curator

De rechter kan ambtshalve of op verzoek van een minderjarige of belanghebbende een bijzondere curator benoemen (artikel 1:250 Burgerlijk Wetboek). Er moet dan sprake zijn van strijd tussen de belangen van het kind en de belangen van de met het gezag belaste ouder(s) of diens voogd over de verzorging en/of opvoeding van het kind en/of diens vermogen. Sinds oktober 2014 is het mogelijk dat

een bijzondere curator een toevoeging aanvraagt voor een minderjarige.

- In 2019 was in 118 gevallen een bijzondere curator betrokken bij conflicten over ouderlijk gezag/ voogdij, in 49 gevallen bij conflicten over een omgangsregeling en in 6 gevallen over alimentatie (zie figuur 12).
- In totaal zijn er in 2019 314 toevoegingen afgegeven voor bijzondere curatoren: een stijging van 40 ten opzichte van 2018.

Figuur 12 Aantal afgegeven toevoegingen voor bijzonder curator (artikel 1:250 BW)*

* Aantallen zijn een benadering. De RvR heeft geen afzonderlijke registratie voor artikel 1:250 BW curatoren.

Bron: Raad voor Rechtsbijstand (RvR)

Raad voor de Kinderbescherming (RvdK)

Als de rechter de RvdK om een gezag- en omgangs- (G&O-)onderzoek vraagt, is bijna altijd sprake van ernstige scheidingsproblematiek waarin heftige conflicten tussen ouders, zoals huiselijk geweld, een rol kunnen spelen. Hierdoor kan het kind/de jongere bedreigd worden in zijn ontwikkeling. Door middel van onderzoek stelt de RvdK vast wat vanuit het kind/de jongere gezien aan de rechter geadviseerd moet worden. Daarnaast kunnen er redenen zijn om het onderzoek uit te breiden naar een beschermingsonderzoek om te bezien of hulpverlening in het kader van een kindbeschermingsmaatregel noodzakelijk is om de ontwikkeling van het kind veilig te stellen.⁵

- In 2019 heeft de RvdK voor bijna 5.200 kinderen een G&O-advies uitgebracht (zie figuur 13); dat zijn er ongeveer 200 meer dan in 2018. Uitgaande

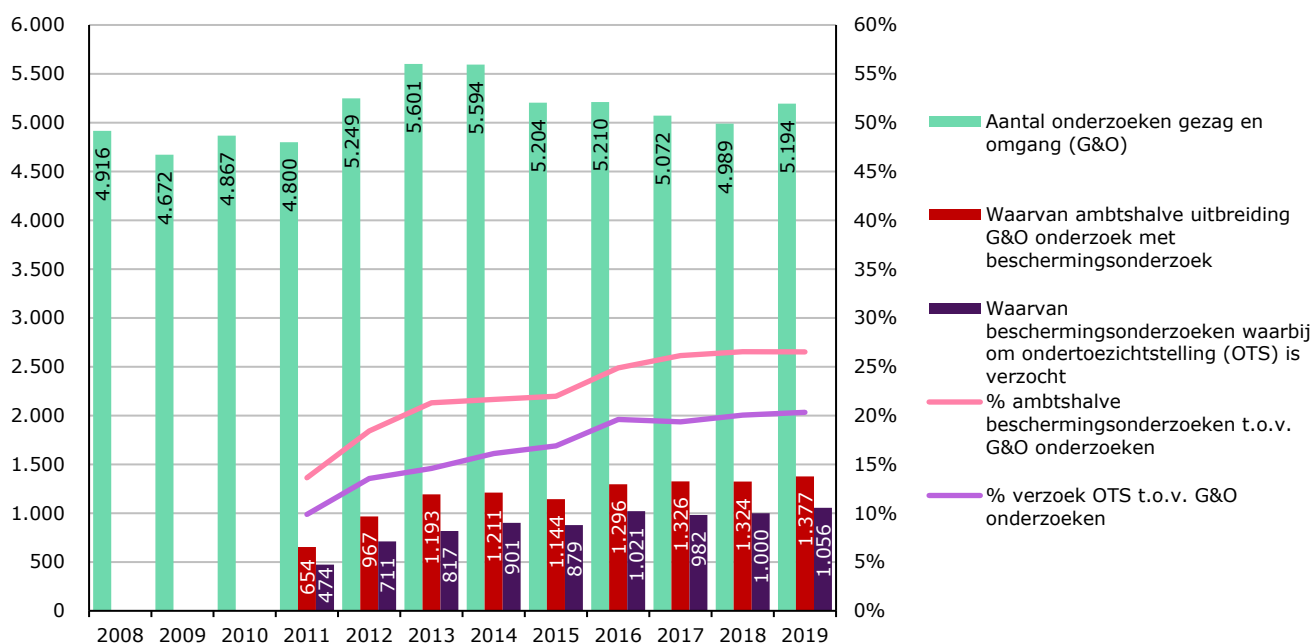
van gemiddeld 1,8 kinderen per scheidingsgezin,⁶ komt dit neer op bijna 2.900 problematische scheidingen waarbij kinderen zijn betrokken.

- In 2019 is het G&O-onderzoek bij 1.377 kinderen (27%) uitgebreid tot een beschermingsonderzoek, omdat er bij deze kinderen sprake was van een bedreigde ontwikkeling. De aantallen liggen iets hoger dan in 2018, maar relatief gezien komt dit in beide jaren voor bij 27% van de G&O-onderzoeken. Ook is er in 2019 voor iets meer kinderen een ondertoezichtstelling (ots) gevraagd: 1.000 in 2018 tegen 1.056 in 2019. Relatief gezien is dit in beide jaren het geval bij 20% van de G&O-onderzoeken. De RvdK heeft geen cijfers beschikbaar over hoe vaak de rechter ook een ots heeft uitgesproken in de betreffende zaken. De ervaring is echter dat de rechter die verzoeken bijna altijd honoreert.

5 Raad voor de Kinderbescherming, Protocol Gezag en omgang na scheiding 2016.

6 Zie figuur 3; 30.153 betrokken kinderen/ 16.748 scheidingen met minderjarige kinderen = 1,8 kind per scheiding. Er van uitgaande dat dit gemiddelde ook geldt voor gezinnen met een G&O-onderzoek.

Figuur 13 Aantal onderzoeken gezag en omgang, ambtshalve beschermingsonderzoeken en verzoeken ondertoezichtstelling Raad voor de Kinderbescherming

Bron: Raad voor de Kinderbescherming

Gesubsidieerde rechtsbijstand

De gegevens over toevoegingen sluiten niet naadloos aan op de gegevens over afgehandelde rechtszaken:

- De registratie bij de Raad voor de rechtspraak is op zaaksniveau en de toevoegingen worden verstrekt op persoonsniveau. Per rechtszaak kan sprake zijn van nul, een of twee toevoegingen afhankelijk van het feit of nul, een of twee procespartijen minvermogenend zijn.
- Toevoegingen worden niet alleen verstrekt voor gerechtelijke procedures, maar ook voor adviezen en mediations.
- Bij de toevoegingen kan sprake zijn van een zaak in kort geding, eerste of tweede aanleg.

Aantal vastgestelde toevoegingen⁷

- Het aantal toevoegingen (incl. mediation en licht advies) om een scheiding te regelen is tussen 2018 en 2019 met ruim 800 gedaald van bijna

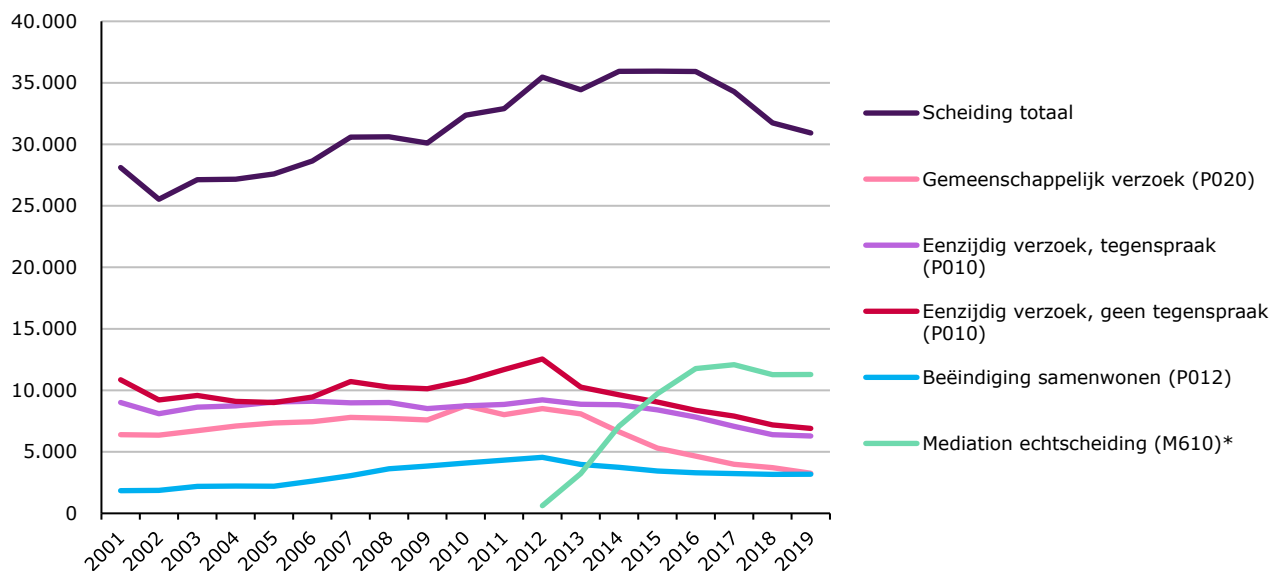
32.000 naar bijna 31.000 toevoegingen. Zowel het aantal toevoegingen voor gemeenschappelijke verzoeken als voor eenzijdige verzoeken (al of niet op tegenspraak) is afgenomen. Het aantal toevoegingen voor het beëindigen van een samenwoningrelatie en het aantal mediationtoevoegingen om de scheiding te regelen, zijn vrijwel gelijk gebleven (zie figuur 14).

- Het aantal toevoegingen loopt onder andere terug omdat het aantal echtscheidingen daalt. Gemiddeld ligt het aantal toevoegingen (P020, P010, M610) per echtscheiding de afgelopen jaren op 0,9.
- Het aantal scheidingsgerelateerde toevoegingen is tussen 2019 en 2018 gedaald met bijna 1.900 (zie figuur 15). In 2019 betrof het in totaal ruim 35.000 toevoegingen, waarvan 12.500 toevoegingen voor alimentatie, bijna 11.900 voor omgangsregelingen, 6.600 voor ouderlijk gezagvoogdij en bijna 1.900 voor boedelscheiding.

⁷ Eerst wordt een toevoeging *afgegeven* en in een later stadium gedeclareerd en *vastgesteld*. Cijfers in de Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand (www.rvr.org) zijn gebaseerd op *afgegeven* toevoegingen en verschillen van de hier gepresenteerde *vastgestelde*

toevoegingen. Bijvoorbeeld omdat een afgegeven toevoeging soms pas het jaar daarop of nog later wordt gedeclareerd en vastgesteld; of omdat sommige afgegeven toevoegingen uiteindelijk worden ingetrokken.

Figuur 14 Aantal vastgestelde toevoegingen scheiding, incl. mediation en licht advies

* Mediationtoevoegingen bestaan vanaf 2005. Medio 2012 zijn aparte codes voor mediationzaken ingevoerd. In voorgaande jaren zijn die zaken niet te onderscheiden en onder de betreffende P-codes meegeteld.

Bron: Vaststellingsbestand RvR, bewerking WODC

Figuur 15 Aantal vastgestelde toevoegingen scheidingsgerelateerde zaken, incl. mediation* en licht advies

* Mediationtoevoegingen bestaan vanaf 2005. Medio 2012 zijn aparte codes voor mediationzaken ingevoerd. Mediations 'gezag en omgang' zijn bij de categorie 'omgangsregeling' meegeteld. In 2018 betrof dit 1.292 toevoegingen M620. In voorgaande jaren zijn mediationzaken niet afzonderlijk te onderscheiden en zijn onder een betreffende P-code geregistreerd.

** Niet-scheidingsgerelateerde toevoegingen ouderlijk gezag/voogdij zijn er over de jaren 2000-2010 zoveel mogelijk uitgefilterd. Voor 2011-2013 zijn geen gefilterde gegevens beschikbaar. Vanaf 2013 wordt P040 alleen toegepast voor scheidingszaken.

Bron: Vaststellingsbestand RvR, bewerking WODC

Mediationtoevoegingen

- Ten opzichte van 2018 is het totale aantal mediationtoevoegingen gedaald van ruim 16.000 naar ruim 15.000 in 2019.
- In 2019 zijn 12.700 mediationtoevoegingen vastgesteld voor mediationcodes die direct aan schei-

dings- en scheidingsgerelateerde zaken⁸ zijn verbonden; daarnaast zijn er in totaal nog ruim 2.400 mediationtoevoegingen vastgesteld die volgens de RvR waarschijnlijk ook scheidingsgerelateerde zaken betreffen.⁹

Deze reeks omvat korte verslagen van onderzoek dat door of in opdracht van het WODC is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud het standpunt van de Minister van Justitie en Veiligheid weergeeft. Alle rapporten van het WODC zijn gratis te downloaden van www.wodc.nl.

⁸ Toevoegingscodes M610 (niet-financieel scheiding; 11.283), M620 (gezag en omgang; 1.084), M640 (alimentatie; 315), M650 (boedel; 33).

⁹ Toevoegingscodes M600 (familierecht niet-financieel), M630 (familierecht financieel), M670 (familierecht financieel en niet-financieel).